

Andrei Ahapau

Katolicki Uniwersytet Lubelski

ORCID 0000-0003-4405-5006

Recenzja książki „Ojcostwo i jego odsłony”, red. Ks. Janusz Mastalski, ks. Grzegorz Godawa, Katarzyna Kutek -Sładek, Łukasz Ryszka, Kraków 2018, s. 232

W dzisiejszych czasach coraz częściej temat ojcostwa jest podejmowany w badaniach naukowych w różnych dyscyplinach nauk: psychologicznych, socjologicznych, pedagogicznych, prawnych. Z perspektywy pedagogicznej możemy zauważyć wzrost zainteresowania w badaniami nad ojcostwem. W pedagogice ojcostwo ukazuje wychowawczą rolę mężczyzny. W analizowanym kontekście zwraca się szczególną uwagę na proces prowadzący do dojrzałego i odpowiedzialnego ojcostwa. Analiza literatury przedmiotu wskazuje na potrzebę pogłębienia i solidnego przestudiowania podejmowanej problematyki. Recenzowana praca zbiorowa jest próbą odpowiedzi – w sposób syntetyczno-analityczny – na współczesny kryzys ojcostwa. Autorzy podejmują w niej szereg zagadnień dotyczących diagnozy obecnego stanu wiedzy wynikającej z dotychczasowych badań nad ojcostwem, wskazują na przyczyny kryzysu ojcostwa, trudności i zagrożenia dla tej roli społecznej oraz modele jej realizacji, a także funkcje ojca oraz pedagogię ojcostwa.

Książka składa się z pięciu rozdziałów, z których każdy poprzedzony jest krótkim wstępem wprowadzającym czytelnika w sedno omawianej problematyki. W rozdziale pierwszym pt. *Ojcostwo w perspektywie historycznej* autorzy prezentują rozumienie ojcostwa na przestrzeni dziejów. Jego autorzy przedstawiają różne koncepcje i modele ojcostwa, jak np. rzymski, chrześcijański i średniowieczny usunąć, nawiązując do związku koncepcji ojcostwa z filozofią nowożytną. Dowiadujemy się ponadto o ojcostwie w epoce industrialnej i postindustrialnej oraz migracji ojców w XX w. Rozdział kończy się krótkim podsumowaniem i wnioskami.

Rozdział drugi pt. *Spór o współczesnego ojca i model ojcostwa* poświęcony jest przeglądowi wizerunku ojca w badaniach społecznych, w literaturze i sztuce, w prasie i reklamach. Mamy wgląd w „stary” i „nowy” obraz ojca, analizę modelu katolickiego i świeckiego oraz model realizacji ojcostwa w rodzinie. Autorzy tej części publikacji zwracają uwagę na znaczenie obrazu ojca dla rodziny, poszczególnych jej członków, w tym na rolę/znaczenie ojca w opinii dzieci, ważności relacji ojciec-dziecko oraz nieobecności ojca w domu, co negatywnie oddziałuje na wychowanie dzieci oraz relacje z nimi..

W części poświęconej zagadnieniu obrazu ojca w świetle badań społecznych sugerowałbym rozwinięcie analizy literatury przedmiotu. Dokonana przez autorów analiza wydaje mi się zbyt powierzchowna, bowiem skupiają się oni na zaledwie trzech publikacjach. Brakuje odniesień do podstawowych badań nad ojcostwem, między innymi Józefa Augustyna – *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe* (1991), obszernej publikacji pod redakcją Doroty Kornas-Bieli – *Oblicza ojcostwa* (2001) (w publikacji ukazane jest ojcostwo w aspekcie teologicznym, pedagogicznym, społecznym i kryzysowym), Jacka Pulikowskiego – *Warto być ojcem* (2002), a także do publikacji autorstwa Anny Dudak – *Samotne ojcostwo* (2006) oraz do artykułów, np. Mikołaja Gąbki – *Trzy pytania o kryzys ojcostwa* (2006), Beaty Krzesińskiej-Żach – *Ojciec i jego rola we współczesnej rodzinie* (2007) Anny Więclawskiej – *Ojcostwo w świecie współczesnym* (2009), Zbigniewa Nikodema Brzoźy – *Ojcostwo, dziecko i miłość małżeńska w aspekcie teologicznym, historycznym i bioetycznym* (2009), Adama Skreczka – *Ojcostwo jako zadanie* (2010) i innych. W ostatniej części tego rozdziału autorzy skupiają się na modelach realizacji ojcostwa we współczesnej rodzinie. Piszą między innymi o ojcu jako rodzicielu, opiekunie, wychowawcy, żywicielu, decydencie, kontrolerze, autorytecie, przekazicielu wiary i kultury, organizatorze czasu wolnego oraz o innych jego rolach.

Rozdział trzeci pt. *Ojcostwo wobec współczesnych trudności i zagrożeń* dotyczy niektórych trudności i zagrożeń, przed którymi staje współczesny ojciec, a wynikających z sytuacji ekonomicznej rodziny. Ojciec, często jako jedyny żywiciel rodziny, zmuszony jest wyjechać do lepiej płatnej pracy w innym kraju. Emigracja zarobkowa ojca ma negatywny wpływ na wychowanie dzieci, niszcząc relacje w rodzinie. Autorzy niniejszej publikacji podkreślają „aspekt pedagogiczny funkcjonowania rodziny, w której ojciec przebywa na emigracji”. W tym przypadku warto odnotować bogatą literaturę przedmiotu poświęconą temu zagadnieniu. Po diagnozie dylematów ekonomicznych rodzin, autorzy opisują możliwości wyjścia z tak trudnej sytuacji.

Drugim problemem, z którym boryka się współczesna rodzina, jest ojciec pozbawiony wolności. W tym miejscu autorzy wskazują na osłabienie wychowawczej więzi ojca z dziećmi. Piszą oni o wychowawczym przeciwdziałaniu skutkom osadzenia ojca w więzieniu. Kolejnym problemem, z którym spotykamy się dzisiaj, jest zjawisko samotnego ojcostwa czy pełnienia tej roli przez osoby niepełnosprawne.

Czwarty rozdział pt. *Ojcostwo duchowe* dotyczy istoty ojcostwa duchowego. Po krótkim wprowadzeniu do rozdziału, autorzy prezentują przemiany cywilizacyjne – koncentrują się, między innymi, na roli i znaczeniu procesu globalizacji oraz na jego negatywnych skutkach (zagrożenia ekologiczne, ekonomiczne, społeczne). Można tu zauważyć swojego rodzaju splot czynników, które prowadzą do duchowości bez Boga, labilności aksjologicznej, smogu medialnego, kultury odrzucenia, dekonstrukcji rodziny, samotności i osamotnienia, patologii, które stają się już normą ponowoczesnych społeczeństw.

W omawianej części książki, autorzy podejmują próbę zdefiniowania pojęcia *duchowego ojcostwa*, by następnie omówić poszczególne funkcje, które pełni ojciec: prokreacyjną, wychowawczą, psychohygieniczną, ochronną, a także zadania ojca wobec rodziny i dzieci. W tym przypadku dotyczą one troski o: wiarę, życie sakramentalne, modlitwę, wartości, moralne zasady i osiąganie integralnej dojrzałości. Autorzy zwracają uwagę na potrzebę ojcostwa duchowego we współczesnym świecie. Obszernie omawiają zagadnienie zagrożeń ojcostwa duchowego, wskazując przy tym ich potencjalne przyczyny oraz skutki. Zwieńczeniem czwartego rozdziału jest charakterystyka wyzwań dla tej roli w kontekście przemian cywilizacyjnych. Autorzy pokazują drogi wyjścia z duchowego kryzysu ojców.

Rozdział piąty pt. *Pedagogia ojca i ojcostwa* poświęcony jest kształtowaniu osobowości ojca. Autorzy skupią swoją uwagę na trzech fundamentalnych elementach składających się na kształtowanie osobowości mężczyzny: 1) na istotę męskości i na zachowaniu tożsamości męskiej; 2) na relację męsko-damską, 3) na relację ojciec-dziecko. Szczególne znaczenie ma zdaniem autorów relacja ojca z sobą samym. Jeżeli bowiem człowieka charakteryzuje wewnętrzna równowaga, która umożliwi mu nawiązanie kontaktu ze swoim Ja, to w relacjach z kobietą oraz z dzieckiem powinno udać się mu zachować tak potrzebny ład. Po przeprowadzeniu diagnozy i wskazaniu propozycji wyjścia rozdział kończy się podsumowaniem.

Całość publikacji wieńczy obszerna bibliografia zawierająca ponad 300 pozycji. Mimo drobnych niedociągnięć, rozprawa może zainteresować nie tylko pedagogów, wychowawców, specjalistów czy doradców rodziny, ale

i samych ojców. Lektura może też służyć pomocą tym, którzy są chwiejni, mają pewne problemy czy obawy. Teksty znajdujące się w tej książce mogą stanowić impuls do zastanowienia się nad własnym ojcostwem i prowadzić do konfrontacji z osobistym doświadczeniem życiowym czytelnika. Szczególnie polecam tę rozprawę osobom przygotowującym się do życia w rodzinie, a ponadto kształcącym młodzież w ramach noszącego tożsamą nazwę przedmiotu w szkolnictwie podstawowym i ponadpodstawowym.